

ВІДГУК

на дисертаційну роботу **БЕЗЛЮДНОЇ Віги Валеріївни** на тему **«Теорія і практика професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України (1948–2016 рр.)»**, представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальностями 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Нині, у контексті глобалізаційних процесів, а відтак збільшення кількості міжнародних контактів і підвищення мобільності фахівців, зростає потреба суспільства у компетентних учителях іноземних мов, які досконало володіють знаннями свого предмету, сучасними методиками і новітніми засобами навчання іноземних мов. Це зумовлює необхідність наукових пошуків щодо вивчення стану, проблем і тенденцій професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов з метою врахування наявних досягнень педагогічної науки й орієнтації на досягнення такого рівня професійної компетентності вчителів іноземних мов, який відповідав би міжнародним стандартам. Тому дисертаційне дослідження Безлюдною В.В. є своєчасним і актуальним.

Автором дисертаційного дослідження коректно визначено мету, об'єкт і предмет дослідження. У дисертації представлено дослідження динаміки трансформацій системи навчання майбутніх учителів іноземних мов у процесі їхньої професійної підготовки протягом значного періоду – з 1948 по 2016 рр. Відповідно, мета дослідження полягає у здійсненні системного аналізу теорії і практики професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України на основі теоретичного узагальнення результатів історико-педагогічного аналізу суспільно-політичних, економічних, соціокультурних змін 1948–2016 рр.

Основними результатами дослідження дисертантки є те, що нею: уперше здійснено системний аналіз теорії й практики професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах

України у період 1948–2016 рр.; виконано історіографічний аналіз проблеми; обґрунтовано авторську періодизацію розвитку теорії і практики професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах України (I-й період – кризово-реформаційний (1948–1970 рр.), II-й – пошуково-дослідницький (1971–1990 рр.), III-й – конструктивно-реформаційний (1991–2004 рр.), IV-й – євроінтеграційний (2005–2016 рр.)); розкрито організаційно-методичні засади (зміст, методи, форми, засоби) професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах; виявлено особливості та тенденції розвитку (позитивні, негативні, суперечливі) професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах України в теорії і практиці досліджуваного періоду; з'ясовано чинники (сталі та змінні) становлення теорії і практики професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України (політичні, економічні, соціокультурні); визначено перспективні напрями вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України, до яких віднесено формування навичок самостійної іншомовної підготовки на основі застосування елементів інтерактивних технологій, розроблення і реалізація програм подвійного диплома, широке використання ІКТ у процесі професійної підготовки, підвищення рівня професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, удосконалення системи контролю якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, посилення практичної спрямованості освітнього процесу, впровадження перспективного зарубіжного досвіду.

У своїх наукових пошуках автор свідомо обирає системний, синергетичний, хронологічний, історичний, компетентнісний, культурологічний, діяльнісний, особистісний і просторово-середовищний підходи. У такому поєднанні вони дозволяють всебічно і цілісно розглянути предмет наукового дослідження. Як показали результати дослідження, обраний дисертанткою шлях є цілком виправданим, доступним, досить ефективним і

науково обґрунтованим. Окрему увагу приділено ролі компетентнісного підходу, який означає переорієнтацію освітньої парадигми з переважання трансляції знань і формування навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетентностей, що визначають здатність майбутнього фахівця до діяльності в умовах сучасного багатофакторного соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно-комунікаційного простору.

Одним із важливих результатів дослідження стало уточнення на підставі аналізу наукових джерел змісту ключових понять дослідження, а саме: «підготовка», «професійна підготовка», «професійно-педагогічна підготовка», «підготовка майбутнього вчителя», «вчитель іноземної мови». На основі узагальнення поглядів науковців автор пропонує розглядати професійну підготовку майбутніх учителів іноземних мов як процес підготовки, що охоплює засвоєння студентами основ теоретичних і спеціальних знань та застосування їх на практиці; формування вмінь і навичок іншомовного спілкування для ефективного виконання професійних завдань пізнавального та практичного характеру у майбутній професійно-педагогічній діяльності; сформованість важливих для майбутнього фахівця професійних якостей.

Особливу увагу привернула розроблена дисертанткою періодизація розвитку теорії і практики професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах України з визначенням основних характеристик, особливостей, суперечностей і тенденцій кожного із чотирьох етапів (кризово-реформаційного, пошуково-дослідницького, конструктивно-реформаційного, євроінтеграційного).

До безумовних здобутків дисертантки варто віднести здійснену нею систематизацію нормативно-правової бази, яка регулювала і регулює професійну підготовку майбутніх учителів іноземної мови – від Постанови «Про підготовку викладачів іноземних мов» (1948 р.) до Указу Президента України «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні» (2015 р.) з детальним аналізом впливу і наслідків діяльності згідно з нормативними документами на кожному із визначених автором етапів.

Відповідно до запропонованої періодизації автор розкриває також організаційно-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах протягом досліджуваного періоду. Зокрема, важливими є доробки щодо останнього етапу, під час якого відзначено стандартизацію навчальних планів і програм, запровадження новітніх методів навчання іноземних мов (метод проектів, метод case-study, професійний портфоліо), застосування низки педагогічних технологій (діалогічна технологія, технологія навчання у співробітництві, особистісно-орієнтована технологія, інтерактивні, інформаційно-комунікативні, мультимедійні технології) тощо.

Цілком логічним є висновок про те, що кожний історико-педагогічний етап становлення теорії і практики професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України зазнавав впливу сталих і змінних політичних, економічних і соціокультурних чинників. Зокрема, до сталих чинників віднесено: політичні (де)політизація, (де)ідеологізація суспільства, науки й освіти; (де)централізація освітньої політики), економічні (тип економіки), соціокультурні (суспільні цінності, мета й парадигма освіти). Але особливий інтерес у контексті вивчення досліджуваного феномену викликають саме змінні чинники, вплив яких не завжди було оцінено, які, проте, позначалися на тенденціях розвитку змісту професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Дослідниця визначили такі з них: політичні (особливості внутрішньої і зовнішньої державної політики, зокрема освітньої, певні історичні події), економічні та соціокультурні (соціально-економічний прогрес, фінансування вищих педагогічних навчальних закладів, розвиток системи шкільної і педагогічної освіти, пріоритетних зовнішньоекономічних зв'язків, які потребують кадрового потенціалу осіб зі знанням іноземних мов).

Одним із суттєвих здобутків автора є пропозиція поетапного розвитку іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у контексті неперервної професійної підготовки. Виокремлені етапи – передпрофільний етап (бакалаврат – 1 і 2 курси навчання), профільний етап

(бакалаврат – 3 і 4 курси навчання), професійний етап (бакалаврат – 3 і 4 курси навчання, магістратура – 5 і 6 курси навчання), професійний просунутий етап (магістратура – 5 і 6 курси навчання) – представлені на рис. 5.1 (с.229 дисертації).

Імпонує обґрунтування дисертанткою необхідності організаційно-технологічного забезпечення процесу неперервної професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Варто відзначити ретельний і детальний аналіз зарубіжного досвіду підготовки вчителів іноземних мов у багатьох країнах Європи і в Сполучених Штатах Америки з акцентом на тих аспектах, які можуть бути корисними для використання у вітчизняних вищих навчальних закладах.

На основі проведеного дослідження автором дисертації окреслено перспективні напрями вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов: формування навичок самостійної іншомовної підготовки на основі застосування елементів інтерактивних технологій, розроблення і реалізація програм подвійного диплома, широке використання ІКТ у процесі професійної підготовки, підвищення рівня професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, удосконалення системи контролю якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, посилення практичної спрямованості освітнього процесу, упровадження перспективного зарубіжного досвіду.

Таким чином, виконане Безлюдною В.В. дослідження безперечно цінне як у науково-теоретичному, так і в практичному аспектах. Його результати, рекомендації і висновки органічно впливають зі змісту викладеного в дисертації тексту.

Підсумовуючи сказане, відзначимо, що виклад змісту дисертації, усі висновки є переконливими, науково обґрунтованими. Водночас дозвольте висловити низку зауважень, побажань та дискусійних міркувань.

1. У науковій новизні зазначено: «уточнено сутність поняття «професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов» із погляду його складників (підготовка, професійна підготовка, професійно-педагогічна

підготовка, підготовка майбутнього вчителя, вчитель іноземної мови); передумови становлення професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови; роки заснування й реформування вищих педагогічних навчальних закладів із підготовки майбутніх учителів іноземних мов». Варто було б відокремити уточнення ключового поняття «професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов» від інших здобутків (передумови становлення професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови і роки заснування й реформування вищих педагогічних навчальних закладів із підготовки майбутніх учителів іноземних мов), оскільки вони є різноплановими.

2. Автором дисертації з'ясовано чинники (сталі та змінні) становлення теорії і практики професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України (політичні, економічні, соціокультурні). Однак, на нашу думку, доцільно було б доповнити цей перелік технологічними чинниками, адже використання лінгафонної й комп'ютерної техніки та застосування інформаційно-комунікаційних технологій суттєво вплинули на організацію й здійснення професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

3. Методологія професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України (1948–2016 рр.) схематично представлена на рис. 1.2. (с.83 дисертації). Вважаємо, що доречно було б розмежувати представлені методи за визначеною автором періодизацією розвитку теорії і практики професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах.

4. Бажано було б більше акцентувати увагу на зрушеннях у співвідношенні дисциплін лінгвістичного і педагогічного спрямування у різні періоди професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах (кризово-реформаційний, пошуково-дослідницький, конструктивно-реформаційний, євроінтеграційний).

5. Відзначаючи ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов (с.286-309 дисертації), вважаємо, однак, що було б доцільно вказати на врахування у підготовці цих фахівців в

університетах провідних країн ЄС особливостей їхньої діяльності у мультикультурному шкільному середовищі.

6. У дисертації трапляються деякі мовні й стилістичні огріхи.

У цілому високий загальний рівень виконання дослідження, дотримання всіх вимог, передбачених для такого виду наукової роботи, та належне оформлення її змісту свідчать про завершеність і самостійність дослідження і заслуговують на відповідну високу оцінку. Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24. 07. 2013 року № 567, зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України: № 656 від 19.08.2015р., № 1159 від 30.12.2015р., № 567 від 27.07.2016р.), а її автор, **Безлюдна Віта Валеріївна**, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальностей 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології і перекладу
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

С.М. Амеліна

Від імені
Ученої секретарки

С.М. Амеліна
засвідчую
Бургановська О.Д.